

Fonteinkerk, 28 mei 2023 (Pinksteren)

Lezingen: Galaten 5 : 13-23 en Handelingen 2 : 1-18

Op zekere dag vroeg een leerling aan zijn rabbijn: “Waarom is de wereld niet volmaakt? God heeft toch de wereld geschapen, en Hij is toch volmaakt? Hoe kan het dan dat de wereld zó onvolmaakt is?” En de rabbi vroeg: “Zou jij het beter hebben gedaan?” “Ja,” zei de leerling, “ja, dat denk ik wel.” Toen riep de meester uit: “Zou jij het beter doen? Maar waar wacht je dan nog op? Je hebt geen seconde te verliezen; ga aan het werk en verbeter de wereld!”

Wat dóét deze rabbijn nu? Maakt hij zijn leerling belachelijk? Zo van: “Als jij denkt dat je God verbeteren kunt, dan maak je een lachertje van jezelf, maar vooruit: je doet je best maar!” Wil hij de discussie over Gods volmaaktheid ontwijken, en zet hij zijn leerling aan het werk om een moeilijk debat te ontlopen? Eigenlijk denk ik dat de rabbi een belangrijke Joodse levenswijsheid wil doorgeven: de mens is geroepen om partner van God te zijn! Géén klein, afhankelijk en onmondig schepsel dat zonder God geen stap kan verzetten, maar een partner die samen met God mag bouwen aan de wereld. De mens mag God aanvullen en verbeteren!

Voor een calvinist is het even zoeken, maar de Bijbel staat vol met voorbeelden van dit partnerschap: de mens mag een eigen mening hebben (desnoods een andere mening dan die van God; denk maar aan de discussie tussen Mozes en God in Exodus 32!) en mag een eigen verantwoordelijkheid dragen. In zijn studie “Exodus: Boek van de Bevrijding” toont de Britse rabbijn Jonathan Sacks aan dat in het boek Exodus telkens twee verhalen elkaar aanvullen: het eerste verhaal vertelt over een handeling van God, terwijl in het tweede wordt benadrukt dat nu het volk, de mensen het moeten gaan doen. Zo is er vóór de doortocht door de Rode Zee een veldslag met de Faraó waarin God voor het volk de overwinning behaalt. Ná de doortocht komt er een gevecht met de Amalekieten, waarbij het volk zelf de strijd moet aangaan, in het vertrouwen dat God met hen en in hen is. Ander voorbeeld: als Mozes de twee stenen wets-tafels gaat ophalen, krijgt hij deze kant en klaar aangeboden uit handen van God. Nadat Mozes deze twee uit boosheid heeft stukgegooid, moet hij van God twee nieuwe tafels uit-hakken, en daarop zelf de woorden van de wet schrijven. De bevrijding die God geeft moet Israëel dus niet enkel passief in ontvangst nemen, maar ook actief zich eigen maken. Heel mooi is ook het samenspel tussen de tien plagen en de Tien Woorden. God bereidt het moment van de uittocht voor met tien plagen: op die manier maakt Hij mogelijk dat Israëel zijn vrijheid krijgt. Maar dan is het volk aan zet: de mens als partner van God is nu zelf verantwoordelijk voor de vrijheid van een ander en de vrijheid binnen een samenleving, en krijgt de Tien Geboden in handen als handvest van bevrijding. Telkens weer doet God een stapje terug, om de mensen de ruimte te geven zèlf verantwoordelijkheid te dragen. “Je hebt geen seconde te verliezen; ga aan het werk en verbeter de wereld!”

In feite doet God óók op het Pinksterfeest een stapje terug. Zijn eigenlijke werk ligt in de geboorte en het leven, het sterven en de opstanding van Jezus. Maar daarna neemt Jezus afscheid. Hij verdwijnt uit ons leven, en dan is de mens aan zet. Natuurlijk wordt de mens daarbij geholpen door de Geest, maar de mens is verantwoordelijk voor het vervolg van het verhaal. Pinksteren is weleens omschreven als de voltooiing van Gods openbaring. Het was begonnen met “God-vóór-ons”: tijdens de uittocht uit Egypte trok God als een wolkkolom voor ons uit, om ons naar het beloofde land te brengen. In Jezus kwam God nog dichterbij: Hij kwam naar ons toe om het zware, pijnlijke en schuldige leven met ons te delen: “God-met-ons”. Op het Pinksterfeest komt tenslotte de Geest over ons, zodat we God in-ademen: “God-binnenin-ons”. Paulus noemt ons lichaam de “tempel van de Geest”. Eigenlijk moeten we dus niet de kerk of het kerkgebouw een huis van God noemen; wij mensen kunnen een woning van God zijn, en de kerk is bedoeld om ons dat weer te binnen te brengen. “God-in-ons”: dichterbij dan dat kan God niet komen. En toch is Pinksteren óók die stap terug: God verdwijnt van het toneel, om ruimte te maken voor de mens. Want: Hij wóónt nu in ons!

Pinksteren was een Joods feest. Centraal in het Joodse geloof staat Pesach: het herdenken van de bevrijding uit Egypte. Op de 50^e dag ná Pesach begint het Joodse Wekenfeest. Vroeger was dat een oogstfeest, maar het kwam meer en meer in het teken te staan van de Wetgeving op de Sinaï. Want de bevrijding en de Wetgeving, die liggen in elkaars verlengde. Hoe kun je de kostbare vrijheid beschermen tegen nieuwe vormen van slavernij en verslaving? Daarom kreeg het volk van God de Tien Woorden mee. Er is een rechtstreeks verband tussen Pesach en het Wekenfeest op die 50e (dat is in het Grieks “pentèkostè”, en daar komt ons woord “Pinksteren” vandaan) dag na Pasen. Wij zijn een soort van “Beweging van de Vijftigers”!

Het aardige is: Lucas laat in zijn verhaal allerlei overeenkomsten zien tussen de Wetgeving op de Sinaï en het komen van de Geest. Op de Sinaï is er vuur en rook; op de hoofden van Jezus' vrienden verschijnen vurige vlammen. Op de Sinaï klinkt het geluid van een blaasinstrument (de ramshoorn, de bazuin), en in Jeruzalem klinkt het geluid van een sterke windvlaag. Op de Sinaï daalt God neer in vuur; op de vrienden van Jezus daalt de Geest neer met vlammen. Bij de Sinaï ziet het volk bevend van schrik toe; in Jeruzalem zijn de omstanders “verbijsterd en geheel van hun stuk gebracht...” Volgens een Joodse overlevering in de Talmoed werd de Wet vanaf de Sinaï verkondigd in alle talen, omdat alle (70) volkeren het moesten horen. Dat sluit prachtig aan bij het Pinksterverhaal, waar alle omstanders de boodschap van de apostelen konden verstaan, een ieder in zijn eigen taal. Al deze opvallende overeenkomsten wijzen erop dat het in beide verhalen om dezelfde dingen gaat, en dat Lucas (de schrijver van het Pinksterverhaal) heel bewust verwijst naar ‘t moment van de Wetgeving. In beide verhalen daalt God naar de mensen af, om duidelijk te maken dát ze verder kunnen en hóé ze verder kunnen. Met de regels van God in hun handen en de liefde van God in hun hart.

Waarbij we ons dus óók moeten realiseren dat wij er nu alléén voor staan. Nu zijn wij aan zet, nu is het onze verantwoordelijkheid. En hoewel de Geest met ons meegaat, voelt dat soms als een zware, eenzame last. In een tijd van verdriet of een tijd van crisis voelen we soms de wens dat God zal ingrijpen, dat Hij met één woord of gebaar de problemen oplost. Ik ken eigenlijk niemand voor wie het leven makkelijk is, en ik ken veel mensen die zich soms in de steek gelaten voelen, ook door God. Maar wij zijn aan zet, wij hebben de verantwoordelijkheid EN de middelen om in deze wereld aan het werk te blijven, als partners van God. En Paulus zegt: we hebben de talenten, de gaven van de Geest om daar prachtige dingen mee te gaan doen! De dichter René van Loenen beschrijft in zijn gedicht “Epiloog” het afscheid van Jezus alsof het het slot van een toneelspel is. Ook hier vinden we de gedachte dat Jezus zijn taken overdraagt aan zijn leerlingen, en daarna verdwijnt, opgaat in de mensen. Hij werkt nu via ons...

*Christus zien we links op zijn verhoging staan,
zijn vaste plek. Van rechts komen de elf op,
druk in gesprek, tot plotseling hun adem
stokt, hun spraak ontspoot. Ze stamelen
zijn naam en vallen op hun knieën, een voor een.*

*Maar Hij beweegt ze op te staan:
ze hebben om zijn koninkrijk te stichten
geen tijd meer te verliezen. Ze gaan,
gedreven door zijn Geest, in alle richtingen uiteen.
Coulissen worden vergezichten.*

*Er klinkt koraalmuziek wanneer de Mensenzoon
het podium verlaat, opgaat in het publiek.*

“Je hebt geen seconde te verliezen; ga aan het werk...”